

Svijest o baštini oduvijek se mijenjala

Lana Stojićević (LS) multimedijalna je umjetnica s diplomom slikarstva Umjetničke akademije u Splitu, predstavnica nove generacije umjetnika, koja se u svojim radovima često bavi arhitekturom i prostornim manipulacijama. Rođena je Šibenčanka koja živi u Splitu te je posljednje tri godine radila kao vanjski suradnik Umjetničke akademije. Nakon vrlo uspješne serije goblena, sa za taj zaboravljeni medij neobičnim motivom neumorne borbe za moć, nazvane *Dvoboj*, koju je izlagala na izložbi T-HTnagrada@msu.hr u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu, široj je javnosti postala poznata kao jedna od finalista nagrade *Radoslav Putar za 2015. godinu* sa svojim radom *Crno brdo* u kojem likom žene u moderniziranoj

narodnoj nošnji Ravnih kotara intervenira u umjetno stvorenu morfologiju terena kod sela Biljane Donje u zadarskom zaleđu. Brdo je nastalo odlaganjem opasnog otpada – troske, nastale kao nusprodukt rada zatvorene šibenske Tvornice elektroda i ferolegura znane kao TEF. Za *Mjeru* je s umjetnicom razgovarala Marja Mia Kolendić (MJ) fokusirajući se na radove vezane za arhitekturu kojom se Stojićević često bavi u svom radu, prepoznajući je kao granu srodnu znanosti, ali i suvremenoj umjetnosti.

- MJ Krenimo direktno na zajedničku temu – arhitekturu. Jako nas zanima odnos jednog umjetnika prema arhitekturi, konkretno Vaš odnos prema arhitektonskom djelu.
- LS Smatram da arhitektura ne bi trebala zanimati isključivo struku jer

se radi o području koje obuhvaća čitavo društvo. Ne bavim se arhitekturom kao stručnjak, već kao korisnica arhitekture i javnog prostora. Arhitekturi pristupam i iz perspektive vizualne umjetnice. Ona me zanima kao vrlo bitna vizualna, ali i društvena, tj. kulturološka činjenica koja govori mnogo o društvu koje ju gradi. To je čini iznimno zahvalnom temom suvremene umjetnosti, pa me tako intrigira npr. iščitavanje duha vremena iz građevine.

MJ Ogromna je relacija između socijalnog, kulturnog te intelektualnog stanja društva i stanja arhitekture, urbanističkog i krajobraznog pejzaža koji to isto društvo okružuje. Jako je zanimljiva Vaša intervencija na Vitićev Motel *Sljeme* u Biogradu.

LS Arhitekturom kao temom počela sam se baviti poprilično spontano proučavanjem estetike novije narodne ili amaterske gradnje po Dalmaciji, prostoru

u kojem sam odrasla i u kojem još uvijek živim. Takav sam stil gradnje počela ozbiljnije percipirati tijekom čestih putovanja autobusom Jadranskom magistralom na relaciji Šibenik – Split. Nevjerojatno je kako se taj prostor transformirao od jednog značajnog modernizacijskog podviga do područja na kojem je svaka druga fasada nedovršena, a one ostale su žarkoplave, zelene, ružičaste ili žute. Nerijetko se može naići na megalomanske objekte predviđene za brojne apartmane koji su, kao nešto mlađi „betonsko-cigleni spavači“, zauvijek zapeli u gradnji.

Vitićev Motel *Sljeme* u Biogradu zanimljiv mi je zbog nadrealnog spoja modernističke arhitekture i opisane suvremene gradnje. Zaintrigirale su me građevine na koje se nestručno interveniralo vizualnim jezikom našeg vremena. Biogradskom je motelu fasada prebojana žutom, stolarija zelenom bojom, pored je čak sagrađena diskoteka koja je naknadno postala i sala

SUNNY SIDE, 2018.

ZANIMA ME NA KOJI NAČIN DAINAS MODERNISTIČKE GRAĐEVINE, ONE KOJE SU RADIKALNO IZMIJENJENE, KOMUNICIRAJU DUH VREMENA U KOJEM SU NASTALE

taj apsurdni spoj – dodala sam krov s kupom kanalicom, balkon s balustradom i laviče kao ukras. Arhitekturi kao temi pristupam tako da joj dodajem neke nove slojeve značenja, izmišljam narative koji su pak inspirirani činjeničnim i asocijativnim razinama određene građevine. Težim onom začudnom momentu u radu, nerijetko i karikiram situaciju do krajnjih granica. Umnažanje obrazaca takve suvremene estetike zanimljiv je društveni fenomen. Kada ih s vizualne strane pokušam ogoliti na neke očite elemente, zaključujem da je takvim kućama zajednička izuzetno kričava boja fasade, labirinti vanjskih stubišta i balustrada, lukovi svakakvih oblika, PVC stolarija, a nerijetko je dio fasade ili nedovršen ili obložen benkovačkim i sličnim kamenom... Kao kontrast modernizmu zanimljiv mi je povratak ornamentu.

MJ To je vrlo zanimljiva konstatacija jer se čini da se nakon užasnog straha i prezira prema ornamentu te pobožnog citiranja eseja *Ornament i zločin* situacija možda okreće u drugom smjeru. Pitanje je što zapravo znači ornament danas. Znamo što je bio u gotici, pa u renesansi, baroku i secesiji.... Ali što je ukras danas?

za vjenčanja... Zato sam izradila maketu jednog bungalova – prebojanog i nadograđenog. U vlastitoj sam verziji nadogradnje otišla dalje od realnog stanja s namjerom da prenamaglasim

LS U ovom slučaju ukrasi su pseudopovijesni i masovno proizvedeni. Činjenica je da se tijekom mog života u spomenutom stilu najčešće gradi u Dalmaciji, ali i šire. Kako se radi o neplanskoj, nerijetko divljoj gradnji, koja je procesom legalizacije postala trajna prostorna činjenica, poražavajuće je da se radi o poprilično zanemarenoj temi. Međutim, ona je rezultat brojnih okolnosti i isprepletenih odgovornosti. S vremenom je takva arhitektura na neki način postala moja opsesija i neiscrpna tema. Gdje god putujem, tražim što neobičnije, kako ih volim nazvati, *torta* kuće. Tako sam u radu *Projekt Villa Roza* iz(g)radila jednu takvu kuću od kreme i biskvita te fotografirala njezino ceremonijalno rezanje koje je završilo u ostacima nalik ruševini divlje gradnje. U radu *Parcela* naglasak je na međusobnom odnosu većeg broja vizualno i prostorno agresivnih kuća. One su, po uzoru na realno stanje, građene tako da nasilno osvajaju prostor koji im ne pripada.

MJ Tema našeg prvog broja časopisa je *Nasljeđe*, kompleksna tema kojoj nerijetko nedostaje pogled izvana. S obzirom na to da se Vi kao umjetnica često referirate na ono što smo naslijedili, dodajući još jedan sloj ovog vremena, što je za Vas nasljeđe u prostornom i umjetničkom oblikovanju i kako mu prići?

SUNNY SIDE, 2018.

LS Tema arhitektonskog nasljeđa u mom radu odnosi se na modernističku arhitekturu koja nije baš neuobičajena tema suvremene umjetnosti. Moram priznati da mi bavljenje tom temom nije bilo u planu; željela sam izbjeći nekritički *ruin porn* i slične pristupe, a ni dokumentarizam me u tom smislu ne privlači. Kako se ponekad radi o zaista svjetski relevantnim primjercima arhitekture, interes mlađih generacija je razumljiv. Iako joj je vrijednost na neki način već dokazana, još se nije izborila za mjesto i zaštitu koju zaslužuje. Arhitekturom modernizma počela sam se baviti preko spomenutog Vitićeva Motela *Sljeme*. Taj rad pobudio je moj interes za često problematično priva-

tiziranu arhitekturu koja je nastala ne tako davno, ali ipak u jednom potpuno drugačijem sustavu. Počelo me zanimati kako danas žive modernističke građevine koje nisu ruševine, već prvenstveno one koje su radikalno izmijenjene. Zanimalo me na koji način one komuniciraju duh vremena u kojem su nastale, na koji način svjedoče o onome što su nekad predstavljale, a do kojeg su stupnja degradirane. Moram priznati da mi je poprilično zabavna izrada maketa već postojeće građevine koju ipak na neki način mijenjam dok je prenosim u medij makete. Tako mi je u radu *Sunny Side* posebno bitan odnos pravog bazena Hotela *Zora* Lovre Perkovića u Primoštenu i njegove makete koju sam

U RADU PARCELA NAGLASAK JE NA MEĐUODNOSIMA, KUĆE SU PREMA UZORU NA REALNO STANJE GRAĐENE TAKO DA NASILNO OSVAJAJU PROSTOR KOJI IM NE PRIPADA

u stilu šezdesetih, kada je i bazen izgrađen. Ta me tema posebno zanima iz perspektive kreativca, nekoga tko i sam stvara autorska djela. Začuđuje me činjenica da se arhitektura nerijetko ne tretira kao autorsko djelo i teško mi je prihvatiti da vlasnici sjajnih djela značajnih arhitekata ne shvaćaju koju vrijednost imaju u svom vlasništvu.

Jasno mi je da je obnova modernističke arhitekture problematična i u nekim slučajevima neodrživa, ali za svaki problem sigurno postoje stručna rješenja. Teško mi je prihvatiti činjenicu da se baština 20. stoljeća još uvijek u širem društvenom kontekstu nedovoljno percipira kao vrijednost, ali

STUDIJA SLUČAJA: MOTEL SLJEME U BIOGRADU, 2017.

izradila. Moje makete nikad nisu realistični prikazi, već interpretacije. Tako je kupola Perkovićeve bazena postala svemirski brod, scenografija lažnog znanstveno-fantastičnog filma

treba uzeti u obzir da se svijest o baštini uvijek mijenjala, da su se i u 19. stoljeću rušili gradski bedemi jer je nešto drugo u tom trenutku bilo bitnije. Do kvalitetnije brige će sigurno doći, samo se bojim da bi moglo biti kasno. Zato mi je zanimljiva i tema restauracije i konzervacije. Nisam ljubitelj pretjeranih intervencija u povijesnu arhitekturu (npr. tvrđave), ubacivanja previše digitalnih i interaktivnih sadržaja. Ne znam zašto bi posjetitelje, koji se nalaze na lokacijama koje su već izuzetno impresivne, stalno trebalo zabavljati nekim vanjskim elementima. Zanimljive su mi i nadogradnje kroz povijest, svi ti isprepleteni slojevi vremena i odnos prema njima. Ne mogu se ne zapitati kakav sloj naši suvremenici ostavljaju.

MJ Tu je uvijek i vječna borba privatnog i javnog prostora, kako u arhitekturi tako i u generalnom stanju i stavu društva.

LS Odnos privatnog i javnog jako je kompleksan i zanimljiv, pogotovo u usporedbi sadašnje i bivše države. Baš se zato često bavim tim fasadama privatnih kuća koje jesu privatne, ali se nalaze u javnom prostoru. Ljuti me nerazvijena svijest o utjecaju osobnih odluka na javno dobro, suptilna krađa kvadrature susjednih terena, postavljanje mobilnih odašiljača na privatnu kuću... Također me ljuti nedovoljno poštivanje struč-

PARCELA, 2016.

nosti, ali i onoga što smo naslijedili – pa tako i u kontekstu prostora. Obožavam Dalmaciju i još uvijek mislim da je to jedno od najboljih područja za život, ali tužno je gledati u što se transformira zbog kratkoročnog profita. Nedopustivo je da se preko noći uništi nešto što su generacije prije nas očuvale. U Hrvatskoj je moguće pronaći nevjerojatan broj apsurdnih situacija u javnom prostoru, pa tako i u kontekstu kulturne baštine. Problem je taj što smo na te apsurdne toliko naviknuti da ne možemo više niti zamisliti drugačije stanje.

MJ Gustav Červar, dugogodišnji glavni urbanist grada Šibenika, kaže da bi dio Šibenika Crnicu (trenutno prazni dio grada na kojem je nekad stajao TEF, a

koji je zbog svoje lokacije vrlo zanimljiv za potencijalne investicije) bilo najbolje isprojektirati kao parišku *Bois de Bologne*, tj. ostaviti veliku zelenu oazu u širem centru grada. Što mislite o tom prijedlogu? Imate li nekih posebnih ideja za budućnost svog rodnog Šibenika koje biste voljeli vidjeti realizirane?

LS To je divna ideja s kojom se i ja mogu složiti. Očito je da u Šibeniku postoji potreba za takvim prostorom. Usprkos tome što se radi o još uvijek zaštićenom, gotovo apokaliptičnom krajoliku, u nedostatku bolje lokacije tamo ćete svakodnevno naići na građane koji šetaju pse, rekreativno trče i sl. Ipak, čini mi se da onima koji odlučuju o sudbini terena to rješenje zbog financijske

neisplativosti ne bi ni došlo u obzir. Radi se o iznimnom prostornom kapacitetu na vrhunskoj lokaciji, ali bojim se kako će izgledati taj obećani Šibenik 21. stoljeća. Mislim da bi bilo dobro da se u prostoru sačuva neki podsjetnik na šibensku industrijsku baštinu i TEF.

U Šibeniku se događaju neke sjajne inicijative, gotovo jedinstvene na ovim područjima, ali čini mi se da one ostaju na razini pojedinačnih inicijativa, da nedostaje sustavnost. U manjim sredinama nekad je dovoljno nekoliko entuzijastičnih profesionalaca da se pokrene nešto bitno i kvalitetno. Konkretno, po pitanju moje struke tamo se gotovo ništa ne događa, dok ekipa iz Društva arhitekata Šibenik radi neke sjajne stvari. Šibenik je grad pun potencijala u kojem su neke stvari začahurene i staromodne, nekoliko istih ljudi već desetljećima kroji kulturnu i ostalu politiku grada. A mladi se često ne vraćaju u Šibenik, pa nedostaje suvremenih,

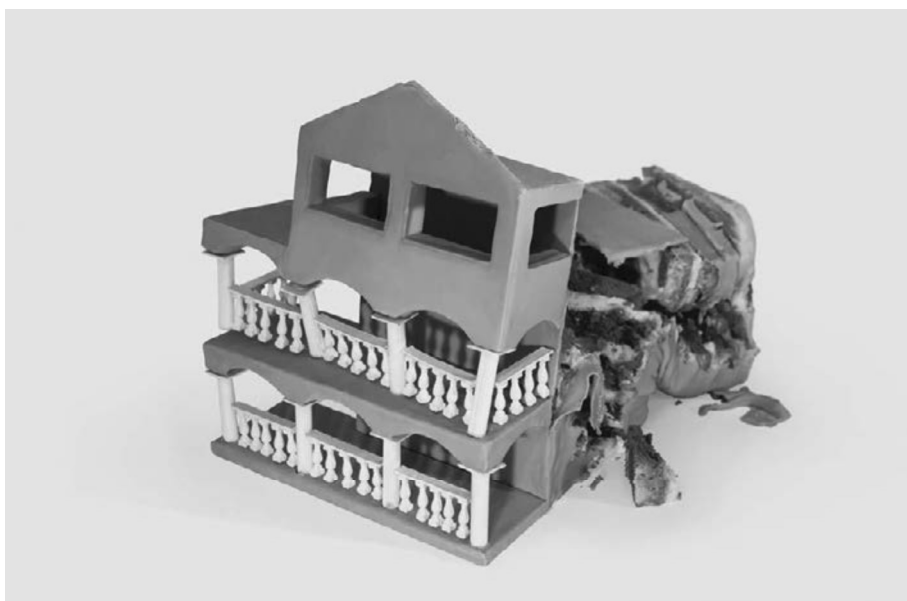
svježih perspektiva. Ipak, čini mi se da u odnosu na neke druge dalmatinske gradove centar Šibenika (još uvijek) nije toliko devastiran, ali žalim npr. za Kinom *Tesla* koje je šutke palo, borovima s Tanaje, Vitićevom originalnom fasadom Hotela *Jadran*... A Šibeniku najviše želim hitnu, najhitniju sanaciju opasnog i neopasnog otpada na terenu TEF-a.

MJ Čime se trenutno bavite i imate li novih planova za budućnost?

LS Odlučila sam biti tvrdo glava i pokušati se baviti isključivo onim za što sam se školovala, usprkos svim problemima koje ta struka nosi. U provincu sam predstavila novi rad na samostalnoj izložbi *Fasada* koja je otvorena u Galeriji *VN* u

PROJEKT VILLA ROZA, 2017

FASADA, 2018.

NE MOGU SE NE ZAPITATI KAKAV SLOJ NAŠI SUVREMENICI OSTAVLJAJU; NEDOPUSTIVO JE DA SE PREKO NOĆI UNIŠTI NEŠTO ŠTO SU GENERACIJE PRIJE NAS OČUVALE

ji obožavam, a to je tekstil. Nakratko sam za potrebe fotografske serije i sama *postala* jedna takva kuća po uzoru na arhitekta Manhattana koji su se kostimirali u svoje zgrade slaveći pritom tadašnju bu-

Zagrebu. Radi se o novom pogledu na moju omiljenu i neiscrpnu, već spomenutu temu apartmanizacije Dalmacije. Ovaj put s medijem arhitektonskih maketa spajam još jedan medij ko-

dućnost arhitekture povodom događanja Beaux Arts Ball 1931. godine. Planiram nastavak rada na projektu *Kad ne dime tvornički dimnjaci* u produkciji umjetničke organizacije Otvoreni likovni pogon u sklopu kojeg istražujem slučaj tvornice TEF u Šibeniku. Za 2019. pripremam još nekoliko novih projekata, npr. za Muzej općine Jelsa. U idućoj godini imam dogovoreno više izložbi, od kojih me posebno veseli predavljanje projekta *Sunny Side* u Likovnoj galeriji Kulturnog centra Beograda kao i moja prva umjetnička rezidencija u Parizu. ■